

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ: RDG4610019
ชื่อโครงการ: การขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรปครั้งที่ 5 และผลกระทบที่จะมีต่อเศรษฐกิจไทย
ชื่อนักวิจัย: นิธิพันธ์ วิตเวศวร, เอี่ยมพร ตสาริกา, อรพรรณ รัตนภากร, ภาวิน ศิริประภาณุกุล
และ ษิมา ทับทิมพรรณณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ระยะเวลาโครงการ : ตุลาคม 2546 – มกราคม 2548

ในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 สหภาพยุโรปได้มีการขยายสมาชิกครั้งที่ 5 ซึ่งถือเป็นการขยายสมาชิกภาพครั้งที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของการขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรป โดยมีสมาชิกใหม่ทั้งหมด 10 ประเทศ แบ่งเป็นประเทศจากทวีปยุโรปตะวันออก และยุโรปกลาง (CEECs-8) รวม 8 ประเทศ คือ สาธารณรัฐเชค เอสโตเนีย ฮังการี ลิทัวเนีย ลิชัวเนีย โปแลนด์ สโลวาเกีย และ สโลวีเนีย และประเทศจากบริเวณเมดิเตอร์เรเนียนอีก 2 ประเทศ คือ ไชปรัส และ มัลต้า ทำให้ประเทศสมาชิกใหม่มีประชากรรวมกันราว 100 ล้านคนเศษ และมีขนาดของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเบื้องต้นรวมกันสูงถึง 457 พันล้านยูโร นอกจากนี้ กลุ่มประเทศทั้ง 10 นี้ยังจัดว่าเป็นกลุ่มตลาดเกิดใหม่ที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ทำให้ประเทศเหล่านี้กลายเป็นตลาดสำคัญของการกระจายสินค้าหลายชนิด และเป็นแหล่งดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศอย่างมาก ซึ่งมีแนวโน้มจะส่งผลกระทบทางใดทางหนึ่งต่อระบบเศรษฐกิจของโลก และต่อประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

การศึกษานี้จึงมุ่งที่จะศึกษาผลกระทบของการขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรป ครั้งที่ 5 ที่จะมีต่อเศรษฐกิจของไทย โดยมุ่งเน้นที่การประเมินผลความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของอุตสาหกรรมส่งออกของไทยที่มีคู่ค้าหลักอยู่ในประเทศสมาชิกเดิมของสหภาพยุโรป (EU 15) และเป็นการเปรียบเทียบระดับความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของไทยกับของประเทศสมาชิกใหม่ในการค้าสินค้าบางชนิด ซึ่งมีคู่ค้าหลักเป็นประเทศสมาชิกเดิมด้วย ทั้งนี้เพื่อให้สามารถวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดในภายหลังการขยายสมาชิกภาพ ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนทางการปรับตัวและกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับการส่งออกสินค้าเหล่านี้จากประเทศไทยสู่ตลาดสหภาพยุโรปต่อไป

โครงการวิจัยได้ศึกษาผลกระทบดังกล่าวทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเลือกศึกษาอุตสาหกรรมที่มีลักษณะพื้นฐานดังต่อไปนี้ คือ เป็นสินค้าที่ไทยมีความได้เปรียบดุลการค้ากับสหภาพยุโรปสูงอย่างต่อเนื่อง เป็นสินค้าที่ประเทศไทยมีปริมาณและมูลค่าส่งออกเข้ากลุ่มสหภาพยุโรปอยู่ใน 20 อันดับแรก และเป็นสินค้าที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากนโยบายเศรษฐกิจของกลุ่มสหภาพยุโรป จากเกณฑ์เหล่านี้ทำให้โครงการเลือกอุตสาหกรรมสำหรับการศึกษา ประกอบด้วย อุตสาหกรรมอาหาร รองเท้า มันสำปะหลัง ยางพารา เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อัญมณี ยานยนต์ เครื่องจักร และอุตสาหกรรมสิ่งทอ

จากการศึกษาปัจจัยพื้นฐานในการผลิต แบบแผนการค้าระหว่างประเทศของสินค้าเหล่านี้ระหว่างไทยกับสมาชิกเดิม และแบบแผนการค้าระหว่างสมาชิกใหม่กับสมาชิกเก่า และการประเมินความสามารถในการส่งออกระหว่างไทยกับสหภาพยุโรปและประเทศสมาชิกใหม่ด้วยดัชนีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบอย่างเปิดเผย (Revealed Comparative Advantage: RCA Index) และดัชนีความสามารถในการส่งออกเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Export Performance: CEP Index) พบว่า ในภาพรวมนั้น ประเทศไทยยังมีความได้เปรียบทางการค้าในกลุ่มอุตสาหกรรมเหล่านี้ เพราะสินค้าจากไทยและสินค้าที่ผลิตได้ในกลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ส่วนใหญ่ยังเป็นคนละชนิดกัน นอกจากนี้สินค้าจากไทยหลายชนิดมีราคาต่ำกว่า อย่างไรก็ดีตามในการเปรียบเทียบกับสมาชิกใหม่ 10 ประเทศแยกตามชนิดของสินค้า พบว่า ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะ

เสียเปรียบการค้าในบางรายการของอุตสาหกรรมสิ่งทอ ยานยนต์ และอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยเมื่อการขยายสมาชิกภาพเสร็จสิ้น และได้ยกเลิกกำแพงภาษีระหว่างสมาชิกเก่าและใหม่ในสหภาพแล้ว มีสินค้าหลายรายการที่มีความอ่อนไหว และเสี่ยงต่อการสูญเสียความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สินค้าในอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งอุปสรรคหนึ่งที่ไทยกำลังเผชิญนอกเหนือจากผลของการขยายสมาชิกภาพ คือ การที่ต้องนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศในมูลค่าสูง และการที่วัตถุดิบหลายชิ้นต้องอยู่ในข่ายไม่ต้องห้ามของกฎระเบียบต่างๆ ของสหภาพยุโรป

ผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองถดถอย 2 ขั้น (Two-stage Least Squares) ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านรายได้ มีอิทธิพลต่อการกำหนดมูลค่าการส่งออกมากกว่าปัจจัยด้านราคา ซึ่งหมายความว่า ปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้ไทยสามารถส่งออกได้มากหรือน้อยนั้น มิใช่ราคา หากแต่เป็นอำนาจซื้อของประชาชนในสหภาพยุโรปเอง ทำให้ลักษณะการแข่งขันที่จะเกิดขึ้น จึงเป็นการแข่งขันในด้านคุณภาพ มิใช่การแข่งขันด้านราคา

ประเด็นเรื่องอิทธิพลของคุณภาพนี้ยังทวีความสำคัญเมื่อผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า มีสินค้าบางรายการของไทย เช่น สินค้าจากอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มหมวด 6110 และเครื่องรับโทรทัศน์หมวด 8528 ยังเป็นสินค้าด้อย (inferior good) ในสายตาของสมาชิกสหภาพยุโรป ซึ่งเมื่อราคาเปรียบเทียบระหว่างสินค้าจากไทยและประเทศสมาชิกใหม่ยังไม่ต่างกันมากนัก จะทำให้สามารถมีการทดแทนกันได้สูงหลังจากการขยายสมาชิกภาพ จึงจะยังผลให้ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเสียเปรียบการแข่งขัน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสมาชิกใหม่ของกลุ่มสหภาพยุโรปได้

สำหรับอาหารทะเลจำพวกปลา พบว่า ราคาสินค้าจากไทยเปรียบเทียบกับราคาเฉลี่ยของสมาชิกใหม่มีแนวโน้มสูงขึ้น แต่ไทยยังจะสามารถส่งออกได้มากอยู่ เนื่องจากคุณภาพของสินค้าดีกว่า และด้วยขนาดของตลาดสหภาพยุโรปที่ใหญ่ขึ้น อาหารทะเลจำพวกที่ไม่ใช่ปลาก็มีแนวโน้มที่จะส่งออกได้มากขึ้น เช่นเดียวกัน ตรงกันข้ามกับอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ในกลุ่มสินค้าแผงวงจรไฟฟ้า ซึ่งภายหลังจากการขยายสมาชิก จะทำให้ราคาสินค้าจากไทยโดยเปรียบเทียบกับราคาเฉลี่ยของสมาชิกใหม่สูงขึ้น และมีผลทำให้การส่งออกลดปริมาณลง โดยจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ชี้นัยของผลจากการปรับลดอัตราภาษีนำเข้าจากสมาชิกใหม่ต่อการลดลงของมูลค่าส่งออกของไทยว่ามีนัยสำคัญ ซึ่งส่งผลต่อสถานการณ์การแข่งขันของไทยในอุตสาหกรรมนี้

ส่วนอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วน ประเทศไทยมีความได้เปรียบกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปเดิมในสินค้าประเภทยานยนต์ทั้งหมด แต่เสียเปรียบประเทศสมาชิกใหม่ในสินค้าบางชนิด เช่น จักรยานที่ไม่มีมอเตอร์ และส่วนประกอบที่ทำด้วยอลูมิเนียม อย่างไรก็ตาม สินค้าส่วนใหญ่จากไทยกับสินค้าที่ผลิตได้จากสมาชิกใหม่ในอุตสาหกรรมนี้เป็นสินค้าคนละชนิด ซึ่งมีแนวโน้มจะไม่ส่งผลกระทบต่อส่งออกของไทยมากนัก ในขณะที่อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม กลับประสบปัญหาต่อความสามารถในการแข่งขันสูงมาก หลังจากการขยายสมาชิกภาพ เพราะ ประเทศไทยเสียเปรียบกลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ในหลายปัจจัย เช่น โครงสร้างต้นทุนที่สูงกว่า เนื่องจากต้องนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ บุคลากรที่ยังขาดความรู้ในการนำเอาวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการผลิต และนโยบายเกี่ยวกับเคมีภัณฑ์และของเสีย เป็นต้น

ในอุตสาหกรรมยาง อัญมณีและเครื่องประดับ รองเท้า และมันสำปะหลัง ประเทศไทยยังคงได้เปรียบกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปเดิม และกลุ่มสมาชิกใหม่ ในสินค้าแทบทุกชนิด การขยายจำนวนสมาชิกของสหภาพยุโรปที่ทำให้ขนาดตลาดใหญ่ขึ้นจึงมีแนวโน้มที่จะส่งผลดีต่อไทย โดยการเพิ่มปริมาณการส่งออกของไทยในอุตสาหกรรมเหล่านี้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่จะต้องติดตาม คือ ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในกฎระเบียบ และมาตรการทางการค้าที่เปลี่ยนแปลงในกลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ ซึ่งอาจจะทำให้ไทยส่งออกใน

ประเทศสมาชิกได้น้อยลงในสินค้าบางรายการได้ เช่น การที่โคเวตาจะถูกขยายผลไปบังคับใช้ในการส่งออกมันสำปะหลังไปยังสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรป เป็นต้น

จากการศึกษาในด้านนโยบายจากการขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรป พบว่า มีมาตรการหลายมาตรการที่จะส่งผลกระทบต่อส่งออกในหลายอุตสาหกรรม เช่น มาตรการขึ้นส่วนประกอบและอุปกรณ์พาหนะในอุตสาหกรรมยานยนต์ ระเบียบว่าด้วยการเคมีภัณฑ์กับการผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น รองเท้า เสื้อผ้า ฯลฯ นโยบายพิเศษเหลือทิ้ง ระเบียบว่าด้วยข้อกำหนดในการออกแบบสินค้าที่ใช้พลังงานเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งมาตรการที่เข้มงวดขึ้นนี้เป็นการสร้างภาระต้นทุนให้กับอุตสาหกรรมไทย และทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยในสหภาพยุโรปลดลง ซึ่งแนวทางที่รัฐบาลไทยอาจใช้สำหรับการปรับตัวของอุตสาหกรรมได้แก่ การส่งเสริมพัฒนาให้สินค้ามีคุณภาพ มีความหลากหลาย และแตกต่างในสายตาของผู้บริโภค (product differentiation) และช่วยดูแลให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ประกอบการเกี่ยวกับมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างในเวลาที่เหมาะสม

โดยสรุปแล้ว โครงการวิจัยนี้จัดลำดับความสำคัญของความจำเป็นในการเฝ้าระวังความเปลี่ยนแปลงในเชิงสถานภาพการแข่งขันได้จากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดได้ ดังนี้ ระดับหนึ่ง สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ระดับสอง ประกอบด้วย ยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ และ อาหาร ระดับสามคือ รองเท้าและยาง และระดับสุดท้ายคือ มันสำปะหลัง และอัญมณีและเครื่องประดับ ส่วนประเทศสมาชิกใหม่ใหม่ที่ไทยควรจับตามองเป็นพิเศษ ได้แก่ โปแลนด์ ฮังการี และสาธารณรัฐเชค ซึ่งมีความได้เปรียบทางการค้ากับประเทศสหภาพยุโรปเดิม และประเทศไทยในสินค้าหลายรายการ และยังมีปริมาณการส่งออกไปยังกลุ่มสหภาพยุโรปเดิมและภูมิภาคอื่นๆ อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการแข่งขัน การค้าและการลงทุนภายหลังจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปอย่างมาก

คำหลัก: สหภาพยุโรป, การขยายสมาชิกภาพของสหภาพยุโรป, การค้าระหว่างประเทศ, ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ

ABSTRACT

Project Code: RDG4610019
Project Title: The Fifth Enlargement of the European Union and Its Impacts on Thai Economy
Researchers: Nitinant Wisawaisuan, Euamporn Tasarika, Orawan Ratanapakorn, Pawin Siriprapanukul and Sichathubdimphun
Faculty of Economics Thammasat University
Duration: October 2003 – January 2005

On 1 May 2004, the European Union's fifth enlargement extended to 10 countries, including 8 Central and Eastern European countries (CEECs-8): Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Slovakia and Slovenia, and the two countries from the Mediterranean region: Cyprus and Malta. This adds total population of over 100 million and the combined gross domestic product of 457 billion Euros to the former European Union. Additionally, the group of 10 new countries are considered the new markets with one of the world's highest growth rate, attracting tremendous influx of foreign direct investments. This would undeniably have impacts on the world economy, including Thailand.

The research aims to study the impacts of this EU enlargement on Thai economy with a focus on evaluating comparative advantage of Thailand to EU-15 countries, and to the new member countries in main exporting industries. This is in order to analyse and anticipate the change in Thai export to European Union after the enlargement, which should help Thailand to formulate strategies and make appropriate response to the change that will sustain its competitiveness.

The research employs quantitative as well as qualitative assessments of Thailand's comparative advantage in selected products relative to trading partners of the former 15 European Union's countries. The selected products are those that comprise the top 20 Thai export to EU-15 both in terms of volume and value, and that will very likely be affected by the EU economic policy. Based on these criteria, the research studies the trade pattern of Thai export in the following industries – fishery and poultry products, footwear, cassava, rubber, electronics and electric appliances, jewelry, motor vehicles, and textiles and clothing.

The basic comparative studies between Thailand and former EU members using Revealed Comparative Advantage (RCA) Index and Comparative Export Performance (CEP Index) reveal that Thailand continues to have comparative advantage over the considered sectors with trading partners. This is because commodities exported from Thailand and those produced by the new members are mostly in different categories, and Thai products are supplied at lower prices.

However, in comparison with the 10 new member states, Thailand has potential disadvantage in some categories under the textiles and clothing, motor vehicles, and electric and electronic sectors; with complete enlargement and total elimination of tariffs between EU-15 and the new members, these commodities will become sensitive and have difficulties in maintaining the previous level of comparative advantage in trading with EU. The most sensitive one is the textile industry in which, without the impact of enlargement, Thailand has already encountered potential threats in terms of the high dependency on imported inputs at high prices that results in high production costs, the inability of achieving a certain required standard uses of raw materials, lack of skilled personnel and some discouraged domestic policies. The textiles industry will therefore face severe competition after enlargement as it will confront with not only the existing trade barriers but also the forthcoming regulations, such as the White Paper on chemicals and the implementation of waste aching.

The empirical study based on the two-stage least squares estimation shows that income factor has much more significant influence on the value of export than the price factor. The other influential factor refers to the quality of the goods. These indicate that it is not the price; rather, it is the economic condition of the region and the purchasing power of its people that acts as the main determinant of Thai exports to the EU. The quality factor is even more prominent for the case of textile coded 6110 and television receptor coded 8528, which are empirically found to be inferior goods in the perception of the EU members. While relative prices between Thailand and the new members are not much different, Thai products could be easily substituted after the enlargement and will lead to losing position in the competition with the new members in EU-15 market. Moreover, for the case of fishery products, it is found that there is a potential increase in price. Nevertheless, Thailand can increase the export volume of seafood in the enlarged market as long as the products are superior quality.

Some manufacturing sectors will also experience similar increasing trend of export after enlargement. For example, motor and parts industry remains its comparative advantage over the previous EU members. However, in comparison with the new members, some products such as bicycle and aluminium parts pose comparative disadvantage. Nonetheless, the degree of impact will not be serious as most of the products supplied by Thailand and the new members are in different lines.

On the other hand, a rise in relative prices between Thailand and the new members in electric and electronic appliances can eventually lead to a drop in export values; the quantitative analysis infers that a decline in tariff rates to the new members would significantly lead to a reduction in Thai export values. Regarding rubber, jewelry, footwear, and cassava industries, Thailand maintains its comparative advantage over the EU-15 and new member countries in almost all commodities. However, the situation requires close watch as there are issues of concern regarding legal issues and trade measures that may negatively affect Thai exports in some lines of commodities.

A qualitative study based on policy-wise aspect illustrates that the EU enlargement has potential to adversely affect many industries in Thailand. For instance, the minimum part requirement measures, production measures, and residual disposal measures will contribute to the higher production costs. The directive on Waste Electrical and Electronic Equipment (WEEE), the Restriction of the use of certain Hazardous Substances (RoHS) in the production of electric and electronic devices, the White Paper of Chemicals to be implemented in many industries like footwear and textiles, the principles of maximisation of recovery and safe disposal, and the directive on eco-design requirements for Energy-Using Products (EUP) will also contribute to higher costs to Thai exporters.

In conclusion, this research project prioritises the necessity to closely watch the changes in comparative advantage from the most affected to the least affected industries namely; first, textile and apparel; second, automobile and parts, electric and electronic products and food; third, footwear and rubber; and last priority on cassava and jewelry. In addition, the new member countries that require close watch on the part of Thailand include Poland, Hungary and the Czech Republic, which presently possess comparative advantage over Thailand and the EU-15 countries in many product lines. Besides, these countries have large export volumes to the rest of the world, reflecting their production

capability as well as potentials in trade and investment after the expansion.

As such, the research draws a recommendation that Thai government seriously take a role as a facilitator to provide necessary information on trade-related measures to exporters besides as a promoter to encourage exporters to focus on improving product quality and increased product varieties which will be beneficial for exporting to the newly enlarged European market.

Keywords: European Union, EU Enlargement, Europe, International Trade, Comparative Advantage.